

ایران اولین تولیدکننده و دومین صادر کننده خرما در جهان است

اشاره:

خرما از نظر مواد غذایی موجود در آن، از محصولات مهم کشاورزی محسوب می‌شود و مصرف آن در میان ملل مختلف به لحاظ ارزش غذایی این محصول رواج دارد. ایران عمده‌ترین تولیدکننده خرما در جهان است و می‌تواند سهم خود را در تجارت جهانی آن نیز روزبه‌روز افزایش دهد و از این طریق نه تنها به رشد درآمدهای ارزی ناشی از صادرات غیرنفتی نایل آید، بلکه اشتغال مناسبی را برای کشاورزان و بخش صنعتی فرآوری خرما فراهم آورد. در این مقاله نگاهی به بازار جهانی خرما و کشورهای عمده تولیدکننده، صادرکننده و واردکننده این محصول داریم.

بر اساس گزارش‌های دریافتی از شبکه جهانی اینترنت، سطح زیر کشت خرما در جهان در یک دهه اخیر ۲۳/۳ درصد افزایش یافته و از ۵۹۵/۴ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به ۷۸۷/۹ هزار هکتار در سال ۱۹۹۷ رسیده است. سطح زیر کشت خرما در جهان تا سال ۱۹۹۳ همواره سیر صعودی داشته، لیکن کمتر از ۷۰۰ هزار هکتار بوده است. از سال ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۶ سیر صعودی سطح زیر کشت تداوم یافت و از ۷۰۴/۸ هزار هکتار به حدود ۸۰۳ هزار هکتار رسید، اما در سال ۱۹۹۷ این سطح تنزل پیدا کرد و به ۷۸۷/۹ هزار هکتار رسید. بر اساس اطلاعات موجود، ایران نخستین تولیدکننده معتبر خرما در جهان است و سهم آن در سطح زیر کشت خرمای جهان در یک دهه منتهی به سال ۱۹۹۷ میلادی بین ۲۰ تا ۲۲ درصد بوده است. سطح زیر کشت خرما در ایران از ۱۲۴/۳ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به ۱۳۱/۱ هزار هکتار در سال ۱۹۹۱ و سپس به ۱۳۸/۶ هزار هکتار در سال ۱۹۹۳ افزایش یافت. این سطح در سال ۱۹۹۴ به بیش از ۱۵۰/۶ هزار هکتار، در سال ۱۹۹۵ به بیش از ۱۵۱ هزار هکتار در سال ۱۹۹۶ به ۱۶۶/۱ هزار هکتار و در سال ۱۹۹۷ به ۱۷۴/۵ هزار هکتار افزایش یافت. سیر صعودی سطح زیر کشت خرما در ایران در دهه مورد نظر همواره تداوم داشته است. عراق پس از ایران دومین تولیدکننده خرما در جهان است. سطح زیر کشت خرما در این کشور از حدود ۱۰۳/۴ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به حدود ۱۲۳/۵ هزار هکتار در سال ۱۹۹۰ افزایش یافت. اما در سال ۱۹۹۱ به ۱۱۵/۷ هزار هکتار تنزل یافت که جنگ خلیج فارس و بمباران نخلستان‌های عراق از سوی نیروهای چندملیتی علت عمده تخریب بخشی از سطح زیر کشت این محصول در عراق بود. سطح زیر کشت خرما در عراق در سال ۱۹۹۲ به ۱۱۶ هزار هکتار رسید که این میزان تا سال ۱۹۹۷ همچنان ثابت باقی ماند. الجزایر از نظر سطح زیر کشت خرما رتبه سوم را در جهان دارد و سطح زیر کشت خرما، در این کشور از ۷۶ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به حدود ۸۲ هزار هکتار در سال ۱۹۹۱ رسید. افزایش

سطح زیر کشت خرما در الجزایر در دهه ۱۹۹۰ همچنان تداوم یافت و در سال ۱۹۹۵ به ۸۷ هزار هکتار و در سال ۱۹۹۶ به ۹۶/۶ هزار هکتار رسید که این سطح در سال ۱۹۹۷ نیز حفظ شد.

عربستان سعودی نیز پس از الجزایر، رتبه چهارم جهان از نظر سطح زیر کشت خرما را دارد. سطح نخلستان‌های عربستان از ۶۴ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به ۷۲/۴ هزار هکتار در سال ۱۹۹۰ و سپس به حدود ۸۰ هزار هکتار در سال ۱۹۹۲ رسید. افزایش سطح زیر کشت خرما در این کشور ادامه یافته و در سال ۱۹۹۵ به ۹۳/۸ هزار هکتار و در سال ۱۹۹۶ به ۹۵ هزار هکتار رسید که در همین سطح در سال ۱۹۹۷ حفظ شد.

پاکستان که پنجمین سطح زیر کشت عمده خرما را در جهان دارد، توانسته است سطح نخلستان‌های خود را از ۴۱/۳ هزار هکتار در سال ۱۹۸۸ به حدود ۴۲ هزار هکتار در سال ۱۹۹۲ برساند. اما در سال ۱۹۹۳ سطح زیر کشت این محصول در پاکستان به بیش از ۷۳ هزار هکتار رسید و همچنان توسعه یافت، تا آنجا که در سال ۱۹۹۷ در سطح ۷۵ هزار هکتار ثبت شده است.

دیگر کشورهای عمده تولیدکننده خرما عبارتند از امارات متحده عربی، سودان، عمان و تانزانیا که سطح زیر کشت خرما در آنها در سال ۱۹۹۷ به ترتیب (۳۱/۱، ۲۸، ۲۷ و ۲۸ هزار هکتار) ثبت شده که در قیاس با سال ۱۹۸۸ که این سطوح به ترتیب ۲۲/۲، ۱۴، ۲۵ و ۲۰ هزار هکتار بود، افزایش نشان می‌دهد.

بررسی‌های آماری نشان می‌دهد که سهم ایران در سطح زیر کشت خرمای جهان از ۲۱ درصد در سال ۱۹۸۸ به ۲۰ درصد در سال‌های ۹۱-۱۹۸۹ تنزل یافت، سپس در سال ۱۹۹۲ بار دیگر به ۲۱ درصد رسید، اما در سال ۱۹۹۴ به ۲۰ درصد تنزل یافت. در سال ۱۹۹۴ سهم ایران ۲۱ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۲۰ درصد، در سال ۱۹۹۶ به ۲۱ درصد و در سال ۱۹۹۷ به ۲۲ درصد رسید که بالاترین میزان در دهه مورد بررسی می‌باشد.

اطلاعات دریافتی از شبکه جهانی اطلاع‌رسانی اینترنت نشان می‌دهد، میزان تولید خرما در جهان از ۳ میلیون و ۱۶۰/۷ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۴ میلیون و ۶۴۶/۱ هزار تن در سال ۱۹۹۷ رسید که نشانگر افزایشی به میزان ۱۸/۷ درصد می‌باشد. تولید خرما در جهان از سال ۱۹۹۳ از مرز ۴ میلیون تن در سال فراتر رفت و سیر صعودی آن طی این دهه جز در سال ۱۹۹۷ که از ۴ میلیون و ۶۹۲/۹ هزار تن تولید سال ۱۹۹۶ کمتر بود، ادامه داشت.

بر اساس همین اطلاعات، ایران همواره نخستین تولیدکننده عمده خرما در جهان طی دوره مورد بررسی بوده است. تولید خرمای ایران از حدود ۵۵۹ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۶۳۳/۸ هزار تن در سال ۱۹۹۱ افزایش یافت، اما در سال ۱۹۹۲ نیز به ۸۷۵/۲ هزار تن ترقی کرد. در سال ۱۹۹۳ تولید خرمای ایران از مرز ۷۰۰ هزار تن فراتر رفت و به ۷۱۵/۷ هزار تن رسید، اما سال بعد به ۷۰۵/۳ هزار تن کاهش یافت. از سال

۱۹۹۵ تا ۱۹۹۷ سیر صعودی تولید خرمای ایران تداوم یافت و از ۷۸۰ به ۸۵۵/۵ و سپس به ۸۷۷/۲ هزار تن رسید. مصر دومین تولیدکننده عمده خرما در جهان است. تولید خرمای این کشور از ۴۹۴ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۵۷۱/۶ هزار تن در سال ۱۹۸۹ افزایش و سپس به حدود ۵۴۲ هزار تن در سال ۱۹۹۰ کاهش یافت، اما در سال بعد به ۶۰۳/۵ هزار تن و در سال ۱۹۹۲ به ۶۰۳/۷ هزار تن افزایش یافت. در فاصله سال‌های ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۲ تولید خرمای مصر بیش از ایران بود و در این دوره زمانی مصر نخستین و ایران دومین تولیدکننده عمده خرما در جهان بودند. اما از سال ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۷ با وجود تداوم سیر صعودی تولید خرما در مصر، این کشور به مرتبه دوم تولید خرمای جهان تنزل یافت و ایران رتبه اول را به دست آورد.

بر اساس اطلاعات منتشر شده، تولید خرمای مصر از ۶۳۱/۳ هزار تن در سال ۱۹۹۳ به ۶۴۶/۱ هزار تن در سال ۱۹۹۴ و سپس به ۶۷۷/۹ هزار تن در سال ۱۹۹۵ و ۷۳۸/۲ هزار تن در سال ۱۹۹۶ افزایش داشت، اما در سال ۱۹۹۷ به سطح ۷۱۰ هزار تن تنزل پیدا کرد.

عراق که در سال ۱۹۸۸ پس از ایران و مصر رتبه سوم تولید خرمای جهان را در اختیار داشت، تا سال ۱۹۹۱ این مقام را حفظ نمود، اما در سال ۱۹۹۲ تولید عربستان بیش از عراق بود، اما در سال‌های پس از ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۷ عراق همچنان رتبه سوم را حفظ کرد.

تولید عراق از ۳۵۶/۳ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۴۸۸/۴ هزار تن در سال

۱۹۸۹ و سپس به ۵۴۴/۹ هزار تن در سال ۱۹۹۰ و ۵۶۶/۲ هزار تن در سال ۱۹۹۱ افزایش یافت. اما با جنگ خلیج فارس و تخریب بخشی از نخلستان‌های این کشور بر اثر حملات نظامی نیروهای چندملیتی، سطح تولید خرماي عراق به ۴۴۸ هزار تن تنزل پیدا کرد. این روند در سال ۱۹۹۳ تغییر کرد و تولید عراق تا سال ۱۹۹۷ در سطحی بیش از ۶۰۰ هزار تن حفظ شد. تولید خرماي عراق در سال ۱۹۹۳ به میزان ۶۱۲/۶ هزار تن،

در سال ۱۹۹۴ به میزان ۶۷۵/۸ هزار تن، در سال ۱۹۹۵ به میزان ۶۷۵ هزار تن ثبت شد. تولید این کشور در سال ۱۹۹۶ به ۶۵۰ هزار تن و در سال ۱۹۹۷ به ۶۳۰ هزار تن تنزل یافت.

آمار تولید

خرمای عربستان سعودی نشان می‌دهد که تولید این کشور از ۵۱۳/۶ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۵۲۱/۸ هزار تن در سال ۱۹۸۹ و سپس به ۵۲۷/۸ هزار تن در سال ۱۹۹۰ افزایش یافت. تولید خرماي این کشور در سال ۱۹۹۱ به میزان ۵۲۸/۱ هزار تن، در سال ۱۹۹۲ به میزان ۵۵۲/۵ هزار تن، در سال ۱۹۹۳ به معادل ۵۶۳ هزار تن، در سال ۱۹۹۴ به میزان ۵۶۷/۸ هزار تن، در سال ۱۹۹۵ به میزان ۵۸۹/۳ هزار تن و در سال ۱۹۹۶ به میزان ۵۹۷ هزار تن ثبت شده است که این سطح در سال ۱۹۹۷ نیز حفظ شد. پاکستان پنجمین تولیدکننده عمده خرماي جهان است که تولید آن از ۲۸۱/۶ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۵۳۵

هزار تن در سال ۱۹۹۷ رسید که تقریباً دو برابر شده است. تولید پاکستان تا سال ۱۹۹۲ همواره کمتر از ۳۰۰ هزار تن در سال بود، اما در سال ۱۹۹۳ به ۵۷۶/۶ هزار تن رسید و در سال ۱۹۹۴ بالغ بر ۵۷۸/۶ هزار تن بود، اما پس از آن سیر نزولی داشت و در حدود سالانه ۵۳۲ تا ۵۳۵ هزار تن بود.

تولید خرماي الجزایر از ۱۹۶ هزار تن در سال ۱۹۹۸ به حدود ۳۰۳ هزار تن

جامعه اروپا با واردات بیش از ۹۰ میلیون دلار خرما، عمده‌ترین واردکننده خرما در جهان در سال ۱۹۹۷ بود و حدود ۴۵ درصد خرماي صادراتی جهان را جذب کرد. در حالی که هند، مالزی، کانادا، سوئیس، هنگ‌کنگ، استرالیا و... از دیگر بازارهای عمده جذب خرماي صادراتی بودند.

در سال ۱۹۹۷ رسید که ۵۴ درصد افزایش داشت. تولید خرماي این کشور از سال ۱۹۹۴ به سطح ۳۰۰ هزار تن در سال رسید و حداکثر به ۳۶۰/۶ هزار تن در سال ۱۹۹۶ افزایش یافت.

امارات متحده عربی نیز تولید خرما را افزایش داده و از ۱۴۱/۵ هزار تن در سال ۱۹۸۸ به ۲۳۰/۴ هزار تن در سال ۱۹۹۲ رساند. رشد تدریجی تولید خرماي این کشور تداوم داشت و در سال ۱۹۹۷ به ۲۴۵ هزار تن رسید.

سودان نیز که در زمره تولیدکنندگان خرما می‌باشد، موفق شد تولید خرما را از ۱۲۵ هزار تن در سال ۱۹۹۸ به ۱۴۵ هزار تن در سال ۱۹۹۷ افزایش دهد.

تولید خرماي عمان نیز در این مدت از ۱۲۰ هزار تن به ۱۳۳ هزار تن رسید که ۱۰ درصد افزایش نشان می‌دهد.

تولید خرماي تانزانیا از ۷۰ هزار تن در سال ۱۹۸۸ با ۵۵/۷ درصد افزایش به ۱۰۹ هزار تن در سال ۱۹۹۷ رسید.

سهم ایران در تولید جهانی خرما در این مدت بین ۱۵ تا ۱۹ درصد بوده است. تنها در سال ۱۹۹۰ سهم ایران به ۱۵ درصد و در سال ۱۹۹۷ نیز حداکثر

به ۱۹ درصد بالغ شد.

بر اساس اطلاعات دریافتی کشورهای عمده واردکننده خرما در سال ۱۹۹۷ عبارت بودند از: جامعه اروپا، هند، مالزی، کانادا، سوئیس،

هنگ‌کنگ، استرالیا، سنگاپور، بنگلادش، آمریکا و تایوان.

جامعه اروپا ۴۴/۶۷ درصد خرماي وارداتی در جهان را جذب می‌کند که بخش عمده آن (۲۳/۷۸ درصد) از تانزانیا، ۸/۱۷ درصد از الجزایر، ۲/۷۳ درصد از ایران و به همین میزان از آمریکا بوده است.

هند که ۲۳/۶۵ درصد خرماي وارداتی جهان را جذب می‌کند، بخش عمده واردات خود را به میزان ۱۱/۸۸ درصد از ایران و ۱۰/۸ درصد از پاکستان و فقط ۰/۲۰ درصد را از آمریکا تأمین می‌کند.

مالزی ۶/۳۳ درصد خرما صادراتی جهان را وارد می‌کند که ۲/۲۳ درصد آن از چین، ۱/۶۳ درصد از ایران تأمین شده است.

کانادا در سال ۱۹۹۷ معادل ۳/۷۶ درصد خرما صادراتی جهان را وارد کرد که ۱/۰۹ درصد از آمریکا، ۰/۹۸ درصد از ایران، ۰/۵۹ درصد از پاکستان، ۰/۲۸ درصد از تانزانیا، ۰/۲۴ درصد از چین و ۰/۱۹ درصد از الجزایر بود.

سهم سوئیس در واردات جهانی خرما در سال ۱۹۹۷ به میزان ۳/۰۲ درصد و هنگ‌کنگ ۲/۶۲ درصد، استرالیا ۲/۱۳ درصد، سنگاپور ۱/۸۷ درصد، بنگلادش ۱/۷ درصد، آمریکا ۱/۶۴ درصد و تایوان ۱/۲۵ درصد بود.

ارزش واردات خرماي جامعه اروپا در سال ۱۹۹۷ به ۹۴/۸ میلیون دلار، هند به ۵۰/۲ میلیون دلار، مالزی به ۱۳/۵ میلیون دلار، کانادا به حدود ۸ میلیون دلار، سوئیس به ۶/۴ میلیون دلار و هنگ‌کنگ به ۵/۶ میلیون دلار بالغ شد.

ارزش واردات خرماي جامعه اروپا از ۵۸/۸ میلیون دلار در سال ۱۹۹۳ به ۹۰/۲ میلیون دلار در سال ۱۹۹۴ و سپس به ۹۵/۶ میلیون دلار در سال ۱۹۹۵ و ۹۵/۹ میلیون دلار در سال ۱۹۹۶ افزایش یافت. اما واردات هنگ‌کنگ در این مدت از ۵/۹ میلیون دلار در سال ۱۹۹۳ به حدود ۸ میلیون دلار در سال‌های ۱۹۹۴، ۱۹۹۵ و ۱۹۹۶ افزایش یافت، اما در سال ۱۹۹۷ به ۵/۶ میلیون دلار تنزل پیدا کرد.

ارزش واردات خرماي هند از ۲۰/۶ میلیون دلار در سال ۱۹۹۴ به ۲۷ میلیون دلار در سال ۱۹۹۴ افزایش یافت، اما در

سال ۱۹۹۵ به ۲۳/۱ میلیون دلار کاهش یافت. در سال ۱۹۹۶ این رقم به بیش از ۵۰ میلیون دلار بالغ شد.

ارزش واردات خرماي مالزی نیز از ۵/۶ میلیون دلار در سال ۱۹۹۳ به حدود ۱۳/۴ میلیون دلار در سال ۱۹۹۶ افزایش یافت که بیش از دو برابر شد.

گزارش‌های آماری در خصوص صادرات کشورهای عمده تولیدکننده خرما نشان می‌دهد که تانزانیا با وجود آنکه دهمین کشور تولیدکننده معتبر خرما در جهان است، اما سهم آن در صادرات خرما بیش از دیگر تولیدکنندگان است. سهم تانزانیا در بازار جهانی خرما در سال ۱۹۹۷ به ۲۵/۸۱ درصد رسید که بالاترین سهم بود. پس از آن ایران با ۲۰/۲۰ درصد سهم بازار و سپس پاکستان با ۱۳/۳۰ درصد سهم قرار دارند. سهم الجزایر در صادرات جهانی خرما در سال ۱۹۹۷ به میزان ۹/۱ درصد، چین ۷/۸ درصد و آمریکا ۷/۳ درصد بود.

بازار عمده صادرات خرماي تانزانیا، جامعه اروپا و سوئیس و بازار عمده ایران، کشورهای هند و مالزی و کانادا می‌باشند.

پاکستان بخش عمده صادرات خرما را به هند اختصاص داده و برای الجزایر، جامعه اروپا با ۸/۱۷ درصد سهم در کل صادرات جهانی خرما، مهمترین بازار بوده است.

بخش عمده خرماي صادراتی چین به بازارهای مالزی، هنگ‌کنگ و سنگاپور روانه شده است، در حالی که برای آمریکا در سال ۱۹۹۷ بازار عمده

صادرات خرما، جامعه اروپا، کانادا و سوئیس بودند.

اطلاعات منتشره در خصوص بازاریابی خرما نشان می‌دهد که نمایشگاه‌های مواد غذایی و محصولات کشاورزی، عمده‌ترین اماکن برای عرضه و بازاریابی خرما می‌باشند.

نمایشگاه «آنوگا» در کلن آلمان مهمترین نمایشگاهی است که در زمینه مواد غذایی و محصولات کشاورزی هر دو سال یک بار برگزار می‌شود و در آن انواع مواد غذایی و کشاورزی به ویژه خرما، خشکبار و انواع روغن‌های نباتی به نمایش درمی‌آیند.

در سال میلادی جاری نیز نمایشگاه بین‌المللی بازرگانی فناوری غذایی (آنوگا) از ۱۳ تا ۱۸ اکتبر ۲۰۰۱ برگزار خواهد شد. از این نمایشگاه بیش از ۱۸۰ هزار نفر از جمله بازرگانان و دست‌اندرکاران تجارت مواد غذایی دیدن می‌کنند. ارتباط با این نمایشگاه از طریق مکاتبه و رایانه ممکن می‌باشد که بدین شرح است:

Email:

s.hoerner@koelnmesse.de

66 Köln Messe Additional

Correspondent Street

Messeplatz 1

ZIP/City 50679 Köln

Germany

Phone: 0049 221 8210

Fax: 0049 221 8212574

<http://www.koelnmesse.de>